

Рэферэндум. Гэта слова, бадай, найбольш часта гучыць па тэлебачанні і радыё, трапляецца на старонках розных выданняў. Рэферэндум, у неабходнасці якога даўно ўжо пераконвае парламенцкая апазіцыя БНФ, відаць, становіцца праблемай, усвядомленай масамі. Ініцыятыўная група з і 200 чалавек мае намер за тыдзень сабраць 350 тысяч подпісаў у падтрымку ідэі рэферэндуму на Беларусі аб даверы парламенту і правядзенні датэрміновых выбараў у Вярхоўны Савет рэспублікі. Да пачатку работы чарговай сесіі Вярхоўнага Савета, намічанай на 11 сакавіка, апазіцыя гатова прадставіць дакументы аб рэферэндуме і праект закона аб выбарах народных дэпутатаў.

Абвінавачванні ў няздольнасці сённяшніх структур вярхоўнай улады абараніць інтарэсы працоўнага чалавека, прамаруджванні з правядзеннем рэформ, прыняццем радыкальных рашэнняў прагучалі на мітынг у падтрымку рэферэндуму, што адбыўся 23 лютага ў Мінску на плошчы Незалежнасці. НА ЗДЫМКУ: мітынг у падтрымку рэферэндуму.

ГРОШЫ — ЛАПАТАЙ?

Наша жыццё складаецца з ланцужка самых невытлумачальных парадксаў. Разгледзім адзін з іх: хто і як сёння, як кажуць, грабе грошы лапатай. Гэта жаны, што ўстае завідна, каб убраць снег у сцюжку і ў марозі..

[Заканчэнне фотарэпартажу на 3-й стар.]

ПАЛЕМІКА

ІМЯ ДАЕЦЦА ТОЛЬКІ РАЗ...

ДА ПРАБЛЕМЫ ВЯРТАННЯ БЕЛАРУСКИМ ПАСЕЛІШЧАМ ГІСТАРЫЧНЫХ НАЗВАЎ

Адзін палітычны аглядальнік нядаўна вельмі ўдала заўважыў: нават злавесная пустота магазінаў не можа адцягнуць грамадскую ўвагу ад праблемы назваў. Небывалая папулярнасць тапанімічнай тэматыкі хоць і не самы важны факт нашай рэчаіснасці, тым не менш з'ява заканамерная, паколькі яна абумоўлена неабходнасцю асэнсавання той сферы быцця, якая завецца спадчынай, гістарычнай памяццю і якая непасрэдна звязана з адраджэннем вялікай цікавасці да мінулага роднай зямлі.

Але аб'яўленне геаграфічных назваў адным з відаў помнікаў гісторыі культуры народа зусім не азначае, што ў грамадскім усведамленні адразу ж сфарміруецца адпаведнае перакананне. Яшчэ ўчора «па просьбе працоўных» паўсюдна сотні старых назваў населеных пунктаў замяняліся на новыя. Сёння па хадайніцтву тых жа працоўных новыя імёны мяняюць на старыя. Як учора, так і сёння асцярожны, узважаны, навукова абгрунтаваны падыход да геаграфічных назваў, да пытанняў перайменаванняў, іх мэтазгоднасці ці, наадварот, неметаэгоднасці ў кожным канкрэтным выпадку яўна ўступае напору стыхіі і суб'ектызму. Часам назвы не проста мяняюць, іх знімаюць, як застарэлыя лозунгі.

Прадбачу пярэчанне: масавыя перайменаванні ў недалёкім мінулым і ў нашы дні — далёка не адно і тое ж. У першым выпадку тапанімічная сістэма розных рэгіёнаў краіны парушалася ці нават разбуралася. У другім выпадку — яна рэстаўрыруецца, таму, маўляў, трэба спяшацца вярнуць тое, што яшчэ можна вярнуць.

Зразумела, прамаруджванне ў добра справе недапушчальнае і недаравальнае. Але перш чым нешта рабіць, трэба грунтоўна разабрацца ў самой справе. Калі нехта думае, што памылкі, якія рабіліся ў мінулыя дзесяцігоддзі ў тапанімічнай сферы, можна выправіць, у адрозненне, напрыклад, ад эканамічнай сферы, неадкладна і імгненна, то такая думка з'яўляецца не чым іншым, як ілюзіяй непрафесіянала. «Кавалерыскія наскокі», якія ставяць мэтаю неадкладнае вяртанне на карту рэспублікі ўсіх скасаваных раней найменняў, праблему не вырашаюць, а толькі канчаткова заблытаюць сітуацыю.

У гэтым плане мне здаецца вельмі цікавым і ў пэўным сэнсе павучальным артыкул Мар'яна Віжа «Вяртаць! Але які?» («ГР», № 45 за 1991 год). Нават сам заглавак артыкула красамоўны. Аўтар як быццам за безумоўнае вяртанне «рэпрэсраваных» тапонімаў, ён упэўнена галасуе: «Вяртаць!». Але як толькі пачынае аналі-

заваць канкрэтныя назвы (напрыклад, Ігумен і Чэрвень), дык адразу задаецца пытаннем: «Як вяртаць?» Сапраўды, дзе тыя крытэрыі, якія трэба ўлічваць пры вырашэнні няпростых тапанімічных пытанняў?

У ідэале геаграфічнае імя, як і імя чалавеку, павінна дэвацца толькі адзін раз. На жаль, гэта толькі ў ідэале, але ж да яго мы павінны імкнуцца. Трэба памятаць, што першае геаграфічнае найменне з'яўляецца натуральным, усе іншыя, другасныя назвы, якімі б удалымі яны ні былі, застаюцца штучнымі. Натуральнасць геаграфічнай назвы праяўляецца перш за ўсё ў выкрэтнасці зместу, які мае імя. І, наадварот, другасныя штучныя найменні з'яўляюцца заўсёды ў значнай ступені абстрактнымі. лепшым жа неабходна лічыць той тапонім, культурна-пазнавальны дыяпазон якога з'яўляецца больш шырокім. Звернемся да прыкладаў.

У 1924 годзе гораду Ігумену было прысвоена новае найменне — Чэрвень. Папярэдня назва ўзнікла ад слова Ігумен — «настаяцель мужыцкага манастыра». Якую інфармацыю можа прачытаць тапоніміст з аднаго гэтага факта? Вакол манастыра (час яго існавання павінны вызначыць

(Заканчэнне на 7-й стар.)

ХЕЛЬСІНКСКІ АКТ НБСЕ

ДАЛУЧЭННЕ БЕЛАРУСІ

Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі Станіслаў Шушкевіч разам з кіраўнікамі шэрагу дзяржаў — членаў СНД прымаў удзел у сераду, 26 лютага, у палацы «Фінляндія» ва ўрачыстым падпісанні Заключнага акта Нарады на біснецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, якое сімвалізуе ўступленне гэтых дзяржаў у паўнапраўныя ўдзельнікі НБСЕ. На прэс-канферэнцыі ў аэрапорце Хельсінкі С. Шушкевіч адзначыў, што многія ў свеце яшчэ не ведаюць аб існаванні ў цэнтры Еўропы такой дзяржавы, як Рэспубліка Беларусь. Наша дзяржаўнасць узыходзіць да вельмі даўніх часоў, аднак як мінімум дзвесце гадоў гэта замоўчвалася, сказаў ён. С. Шушкевіч рашуча абверг нядаўнюю заяву агенцтва Рэйтар аб тым, што Беларусь нібыта мае тэрытарыяльныя прэтэнзіі да Літвы. Падпісанне Заключнага акта НБСЕ з'явіцца наглядным сведчаннем таго, што ў нас няма ніякіх тэрытарыяльных прэтэнзій да суседніх дзяржаў, заявіў ён.

Рэспубліка Беларусь, прадоўжыў С. Шушкевіч, мае права на стварэнне сваіх Узброеных Сіл. Аднак рэалізацыя гэтага права не прымітыўны і не хуткі працэс. Мы маем намер як мага хутчэй вывесці стратэгічную ядзерную зброю з нашай тэрыторыі і стаць нейтральнай еўрапейскай дзяржавай, гэта значыць не ўступаць ні ў якія ваенныя саюзы. Але мы не можам зрабіць гэта хутка, бо гэта патрабуе вялікіх сродкаў. Тактычная ядзерная зброя будзе поўнасцю выведзена з тэрыторыі Беларусі да 1 ліпеня гэтага года, а стратэгічная — на працягу двух-трох гадоў, калі эканамічныя рэсурсы дазваляць нам зрабіць гэта.

ЗВАРОТ ДА УЛАД

ВЫДАЎЦЫ ПРОСЯЦЬ ПАРАТУНКУ

Выдавецкая справа ў Беларусі церпіць, можна сказаць, крах. Прасяць паратунку газеты, якія выходзяць нерэгулярна з-за таго, што няма паперы. Многія выданні не сёння-заўтра зачыняцца з-за таго, што няма каму іх фінансаваць.

Непрадуманая і жорсткая падатковая палітыка ўрада можа прывесці да яшчэ аднаго Чарнобыля — духоўнага. Гэта сцвярджаюць у сваім Звароце да Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь кіраўнікі дзесяці дзяржаўных выдавецтваў рэспублікі. Яны заклікаюць прадухіліць крах беларускага кнігавыдання, якое без перабольшвання з'яўляецца падмуркам нацыянальнай культуры.

Пачынаючы з 1990 года, пагражальнымі тэмпамі ідзе спад выпуску кніг, гаворыцца ў Звароце, асабліва прыярытэтных напрамкаў — навучальнай, дзіцячай, навукова-тэхнічнай, выданняў па нацыянальнаму мастацтву і культуры, даведчаных, энцыклапедычных, для камплектавання масавых бібліятэк і на экспарт.

Неадэкватны сапраўднаму рынку варункі, у якіх мы апынуліся, пішуць выдаўцы, адсутнасць стабільнага забеспячэння паперай і іншымі матэрыяламі, няспынны, эканамічна нерэгулюемы дзяржавай рост цен на іх, а ў выніку — і на паліграфічныя паслугі прывядуць большасць рэнтабельных, эфектыўна працуючых сёння прадпрыемстваў да эканамічнага краху і спынення іх дзейнасці.

РАДЫЯЦЫЯ

ЯК «СЦЕРЦІ» ЧАРНОБЫЛЬСКИ СЛЕД?

Вучоным Беларусі давялося адмовіцца ад прыгожай, але, як аказалася, памылковай ідэі ачысткі зямлі, заражанай радыяцыяй, з дапамогай раслін. Аўтары задумы прапаноўвалі засяваць заражаныя ўчасткі раслінамі-санітарамі, якія павінны былі ўбіраць у сябе цэзій, стронцый і інш. Сабраны ўраджай меркавалася спалваць у спецы-

яльных герметычных печках і прасаваны попел захоўваць у магільніках. Па разліках, фітадэзактывацыя — нават тэрмін такі з'явіўся — дазволіла б хутка і параўнаўча тання вярнуць пацярпеўшую зямлю да жыцця. Ва ўсякім выпадку, у лабараторных доследах так яно і адбывалася.

На практыцы ж эксперыменты, якія правялі вучоныя Інстытута радыябіялогіі і іншых даследчых цэнтраў Акадэміі навук Беларусі, паказалі, што толькі пяць працэнтаў выпаўшых радыенуклідаў знаходзяцца ў даступнай для раслін форме. Мала таго, некаторыя глебы здольны звязваць і гэта нямногае, зводзячы намаганні «зялёнага санітара» амаль да нуля.

Расчараваўшы прыхільнікаў фітадэзактывацыі, эксперыменты ўсё ж даюць падставы для некаторага аптымізму. Было выяўлена, што злавая культура, паглынаючы з глебы нейкую колькасць радыенуклідаў, назанашвае іх не ў зерні, а ў сцяблях і лісці. Такім чынам, нават на даволі забруджаных участках можна атрымаць чысты ўраджай.

РАСКРАДАЮЦЬ ДАПАМОГУ

СПРАВА БЫЛА У БРАГІНЕ

Па падазрэнню ў буйных крадзяжах гуманітарнай дапамогі затрыманы галоўны ўрач цэнтральнай бальніцы Брагіна Васіль Перац і галоўная медсястра Людміла Рудзёнак. У кватэрах В. Пераца (адна з іх... у Мінску) знойдзены скрынкі з мяснымі і агародніннымі кансервамі, шакаладам, какава... Усяго каля шасцідзiesiąці назваў прадуктаў, якія накіроўваліся ў бальніцу раёна, што найбольш пацярпеў ад чарнобыльскай аварыі, па каналах службы міласэрнасці.

На 40 тысяч рублёў далікатэсаў «захоўвалася» на момант вобыску і ў кватэры галоўнай медсястры.

Следства распутвае брагінскі вузел. Але гэта, відаць, не такая простая справа. Праз колькі дзён пасля таго, як успыхнуў скандал з гуманітарнай дапамогай, у сваёй кватэры застрэліўся следчы, які вёў справу В. Пераца і Л. Рудзёнак. Брагінскі дэтэктыў набірае розгаласы.

«Я лічу, што мы разумныя людзі, але з ненармальным мысленнем. Скажаце, не? Добра. Але ж ці можна лічыць нармальным чалавека, які з года ў год вырошчвае ўраджай, а затым да 40—50 працэнтаў яго свядома знішчае і разам з тым крычыць, што не хапае харчавання? Ці нармальны чалавек, які дзесяцігоддзямі закопвае мільярды ў неэфектыўную меліярацыю, а раней акультураныя землі зарастаюць хмызняком? Куды ні зірні — усё ненармальна з пункту погляду цвярозага розуму. Без нацыянальнай свядомасці чалавек амаль нічога не можа зрабіць на ўзроўні сучаснай тэхналогіі. Адніміце ў японца або немца фактар нацыянальнай свядомасці — і ці захавоўца так званы японскі чуд і навукова-тэхнічная і эканамічная моц Нямеччыны?»
Мікалай САВІЦКІ, прафесар Беларускага эканамічнага ўніверсітэта.

«Ліму» — 60 ГАДОУ

ІНШЫ ЧАС — НОВЫЯ ПЕСНІ

«Калі мы рыхтавалі юбілейны нумар, яшчэ раз зазірнулі ў старыя падшыўкі і ўбачылі, што ўсё 60 гадоў свайго існавання лімаўцы ішлі ўпярэць з часам. Сёння нешта ўспрымаецца з усмешкай, за нешта нават сорамна, і хацелася б, каб гэтага не было. І наша газета раней граміла «нацдэмаў», «каспалітаў» і іншых ворагаў народа. Але, як кажуць, з песні слова не выкінеш».

Такую думку пра сваё выданне выказаў А. Ганчароў, намеснік галоўнага рэдактара «ЛіМа» ў інтэрв'ю газеце «Звязда». «ЛіМ» 26 лютага адзначаў сваё 60-годдзе. Галоўная задача гэтага папулярнага выдання цяпер — дапамагчы Беларусі набыць рэальны суверэнітэт.

ФУНДАТАРЫ СТЫПЕНДЫЙ

НА СТАЖЫРОУКУ У ЛОНДАН

Міністэрства замежных спраў Вялікабрытаніі і Згуртаванне беларусаў у Вялікабрытаніі фундавалі трохмесячныя стыпендыі — стажыроўкі ў Лонданскім універсітэце для юнакоў і дзяўчат з Беларусі.

Сярод напрамкаў іх заняткаў значацца гуманітарныя навукі, а таксама эканоміка, бізнес, агракультура. Да прэтэндэнтаў прад'яўляюцца такія патрабаванні: мець вышэйшую адукацыю, лідэрскія схільнасці, добра ведаць не толькі англійскую, але і беларускую мовы. Кантроль за падборам кандыдатаў ускладзены на Міжнародную асацыяцыю беларусістаў, віцэ-прэзідэнт якой доктар Джым Дзінглі выкладае ў Лонданскім універсітэце.

Ужо адабраны першыя шэсць кандыдатаў на стажыроўку ў Англію.

3 ПАВЕДАМЛЕННЯ ДЗЯРЖКАМІТЭТА РБ

Да пачатку гэтага года ў Беларусі дзейнічала звыш 10 тысяч кааператываў і малых прадпрыемстваў, 115 асацыяцый, 20 канцэрнаў, зарэгістравана 283 сумесныя прадпрыемствы, 25 камерцыйных банкаў. Створана 757 фермерскіх гаспадарак. На долю новых недзяржаўных структур, уключаючы ўласнасць сельніцтва, прыпадала прыкладна 4 працэнты кошту асноўных фондаў рэспублікі, 7 працэнтаў выпускаемай прадукцыі.

За 1991 год у рэспубліцы перададзена ў калектыўную і прыватную ўласнасць розных аб'ектаў на суму прыкладна 208 мільянаў рублёў. У іх ліку 12 прадпрыемстваў гандлю і грамадскага харчавання, 11 атэлье і майстэрняў службы быту, 27 прамысловых прадпрыемстваў. Ва ўласнасць грамадзян перайшло 39 тысяч кватэр.

На 1 студзеня 1992 года колькасць насельніцтва рэспублікі склала 10,3 мільёна чалавек і павялічылася ў параўнанні з 1990 годам на 16 тысяч чалавек (0,2 працэнта). Натуральны прырост яго склаў 18 тысяч чалавек — на 44 працэнты менш, чым у 1990 годзе. Ва ўсіх сферах дзейнасці занята больш 5 мільянаў чалавек. На дзяржаўны сектар прыпадала 72 працэнты агульнаадукацыйных школ на 12,4 тысячы вучнёўскіх месцаў, дашкольныя ўстановы — на 3,5 тысячы месцаў, бальніцы — на 951 ложка, амбулаторна-паліклінічныя ўстановы — на 5,1 тысячы наведанняў у змену, клубы і Дамы культуры — на 3,6 тысячы месцаў і іншыя аб'екты сацыяльна-культурнага прызначэння.

З забруджаных раёнаў пераселена 33 тысячы чалавек. Акрамя таго, выехала па свабоднаму перасяленню 46 тысяч чалавек. За гэты перыяд ўведзены ў дзейнасць агульнаадукацыйныя школы на 12,4 тысячы вучнёўскіх месцаў, дашкольныя ўстановы — на 3,5 тысячы месцаў, бальніцы — на 951 ложка, амбулаторна-паліклінічныя ўстановы — на 5,1 тысячы наведанняў у змену, клубы і Дамы культуры — на 3,6 тысячы месцаў і іншыя аб'екты сацыяльна-культурнага прызначэння.

У 1991 годзе аб'ём экспарту Рэспублікі Беларусь склаў 2,9 мільярда інвалютных рублёў (па камерцыйнаму курсу) і зменшыўся ў параўнанні з 1990 годам на 42 працэнты. Экспарт грузаў аўтамабіляў і тэлевізараў скараціўся амаль напалову, калійных угнаенняў — на 36,9 працэнта, трактароў — на 26,2, халадзільнікаў — на 14,1 працэнта. У аб'ёме атрыманай прадукцыі экспертныя пастаўкі займалі 2,6 працэнта, у 1990 годзе — 4,5 працэнта.

СВЯТА З ГІСТОРЫІ?

Рух «За дэмакратыю, сацыяльны прагрэс і справядлівасць» 23 лютага ў мінскім парку імя Горкага наладзіў мітынг, прысвечаны 74-й гадавіне Савецкай Арміі. На ім усё было, як заўсёды ў гэты дзень на працягу існавання Савецкага Саюза: развяваліся сцягі СССР і БССР, гучалі іх гімны, словы аб непарушнасці арміі і народа. Праўда, час унёс карэктывы і ў гэта свята. Асноўны матыў літаральна ўсіх выступленняў — не дапусціць расцягвання арміі па нацыянальных кватэрах, не ператварыць яе ў заложніцу міжнацыянальных канфліктаў, забяспечыць сацыяльную абароненасць ваеннаслужачых.

НА ЗДЫМКУ: у час мітыngu.

Вуліца Рэвалюцыйная ў Мінску. Тут, у адным з дамоў, з 1925 па 1931 год жыў і працаваў выдатны навуковец і дзеяч беларускага нацыянальнага руху Усевалад ІГНАТОЎСКІ. 20 лютага, праз 61 год пасля ягонай смерці, грамадства ўшанавала памяць аднаго з лідэраў Адраджэння пачатку стагоддзя. На ўрачыстасці прысутнічалі прадстаўнікі гарадскіх улад, Рэспубліканскага Скарынаўскага цэнтра, людзі, якім дарага памяць пра Усевалада Ігнатоўскага.

Фота В. СТАВЕРА.

ІМЯ ДАЕЦЦА ТОЛЬКІ РАЗ...

[Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.]

гісторыкі і краязнаўцы) паступова расла вёсачка. Манахам, як звычайна, маглі належаць наваколныя землі, лугі, выпасы, сенажаці, лясны. На манастырскіх землях жыць было зручна і выгадна, таму, можна думаць, людзі з наваколных паселішчаў і пацягнуліся пад манастырскія сцены. Не выключана, што сяляне, якія засялялі вёсачку побач з манастыром, таксама лічыліся манастырскімі ўласнасцю. Так, хутэй за ўсё, і было. Мы намячам толькі «эскізы» магчымага гістарычнага апаздання пра ўзнікненне Ігумена. Тут дэрэчы будзе прыгадаць і тое паданне, якое пераказвае са спасылкай на П. Шпілеўскага гісторыка-культурную інфармацыю, адлюстроўвае такія факты, сукупнасць якіх якраз складае гісторыю Бацькаўшчыны. Атажамляць жа значэнне географічнай назвы Ігумен з нейкай «звямшлай папоўшчынай» ці бачыць за звычайным моўным фактам... гвалтоўную русіфікацыю беларускага краю — значыць, наўмысна ці міжвольна падмяняць культурна-пазнавальную інфармацыю тапоніма грубай, вульгарнай ідэалогіяй. Што ж датычыць назвы Чэрвень, то яна суадносіцца са словам чырвоны, з тым абазначэннем колеру, якое сімвалізавала паняцце «рэвалюцыйны». У першыя паслярэвалюцыйныя гады перайменаванні рабіліся якраз па прычыну антытэзі: Раманава (вёскі Горацкага і Слуцкага раёнаў, назва якіх «напамінала» царскае прозвішча) — Леніна (перайменаванні адбыліся ў 1918 і 1921 гадах); Князь-Возера — Чырвонае возера (1932 год). Папоўшчына (вёска Хойніцкага раёна) — Кастрычнік (1920 год) і інш. Такім чынам, ніякай культурна-гістарычнай сімволікі, пра якую гаворыць Віж, у назве Чэрвень не адлюстравана. Гэты тапонім з'яўляецца абстрактным і не мае ніякай культурна-гістарычнай інфармацыі. Іншая справа, што ён «пабудаваны» даволі ўдала — па старажытнай тапанімічнай мадэлі (параўнаем назву летапіснага горада Чэрвеня ў Галіцкай зямлі, месцазнаходжанне якога дакладна невядома). Але гэта сутнасці справы не мяняе. Назва Чэрвень павінна быць ліквідавана. Вось іншыя прыклады. Якой назве аддаць перавагу — Койданава ці Крутагор'е? Гэтыя спрэчкі нам таксама здароцца, скажам так, «непрафесійнымі». Найменне Койданава з'яўляецца спрадвечным абазначэннем

таго населенага пункта, які сёння пакуля завецца Дзяржынскам. Назва Крутагор'е гістарычна мела дачыненне не столькі да паселішча, колькі да мясцовасці ўвогуле, дзе знаходзіцца самая высокая кропка на тэрыторыі Беларусі — 345 метраў над узроўнем мора. Палеміка вакол таго, ці была бітва з татарскім ханам Кайданам у 1249 годзе ў наваколлях сённяшняга Дзяржынска, ці не была, не павінна з'яўляцца перашкодай для афіцыйнага вяртання назвы Койданава. Гэта географічнае імя ўтварылася пры дапамозе славянскага суфікса-фарманта -ава- ад цюркскага асабовага імя Кайдан. Нараджэнне тапоніма Койданава трэба звязаць з узнікненнем географічных назваў тыпу Татары, Татаршчына, Татарка, якія фіксуюцца ў асноўным на тэрыторыі былых Віленскай і Мінскай губерняў. Гэтыя імёны маглі ўзнікнуць паміж 1392 і 1430 гадамі, калі правіцелі Вялікага княства Літоўскага садзейнічалі перасяленню татар у межы дзяржавы (аб прычынах і абставінах гэтага перасялення гл. у кнізе: А. Мухлінскі. Исследования о происхождении и состоянии литовских татар. — С.-Птб., 1857). Паселішча, якое атрымала пазней назву Койданава, заснаваў нейкі правадыр групы татар па імені Кайдан. Пэўную праблему ўяўляе вяртанне гістарычнага імя гораду Слаўгараду — Прапойск. Нашы папярэднія разважанні як быццам дазваляюць зрабіць выснову: назва Прапойск, якая ўтварылася ад наймення вадацэку Прапой (так, верагодна, называўся той участак, дзе Прапой зліваецца з Сожам; параўн. географічны тэрмін прабіі — «прорва», «протока», а таксама назвы рэчак Пробіі, Прабёц, Прабійна на Украіне; прорва пад назвай Прабёц злучае ў Кіеве рэчку Чартаю з Дняпром), павінна вярнуцца. Але трэба ўлічваць і тыя негатыўныя сэнсавыя асацыяцыі, якія выклікае назва Прапойск. Дэрэчы, сярод географічных назваў, што мяняліся ў 1938, 1939, 1964 гадах (менавіта на гэтыя гады прыпадаюць асноўныя перайменаванні на тэрыторыі Беларусі ў савецкі час), амаль 90 працэнтаў складаюць якраз так званыя «неэстэтычныя» найменні. Вось некаторыя з тых назваў, якія былі ліквідаваны Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР ад 30 ліпеня 1964 года: Гавінавічы, Блудзень, Дурчычы, Свінёва, Блошня, Гразная, Паршэвічы, Пенцохі, Мямлі, Касалапы, Кукішы, Цуцкі, Чартаўшчына, Галоднічы, Мартышкі, Самадуршчына, Затычына, Пахабаўшчына, Сабачкі, Глупікі (аб прычынах «нарад-

жэння» падобных «перлаў» ёсць сэнс іншы раз пагаварыць асобна). Вяртаць гэтыя і падобныя найменні на карту рэспублікі няма ніякай магчымасці. Вось чаму мы вельмі скептычна ставімся да заклікаў тыпу «Вяртаць!» без папярэдняга дэталёвага, удумлівага і разважлівага аналізу сутнасці справы. Вось чаму мы ўпэўнены, што «тапанімічная рэвалюцыя», якая васьць-васьць распачнецца ў Беларусі, можа прывесці да сучаснага хаосу ў рэгіянальнай тапанімічнай сістэме. Але вернемся да назвы Прапойск. Яна не самая горшая з тых неэстэтычных найменняў, якія мы нагадалі, да таго ж яна датычыцца дастаткова буйнога населенага пункта, узыходзіць да старажытных часоў (першае ўпамінанне — у 1136 годзе) і мае «нейтральнае» зтымалагічнае значэнне. Усяго гэтага няма ў найменняў тыпу Касалапы, Затычына, Гавінавічы і інш. Таму пытанне аб афіцыйным вяртанні назвы Прапойск замест штучнай, хоць і даволі ўдала створанай назвы Слаўгарад (апошняя напамінае двухасноўны славянскія найменні тыпу Ноўгарад, Старагарад, Мілагарад, Івангарад), можа быць пастаўлена на рэфэрэндум (маецца на ўвазе апытанне жыхароў Слаўгарада). Калі за вяртанне назвы выкажацца 50 працэнтаў тых, хто прыняў удзел у апытанні, плюс адзін голас, то Прапойск зноў з'явіцца на карце Рэспублікі Беларусь. Што ж датычыць іншых неэстэтычных найменняў, то сітуацыя тут вельмі складаная. Справа ў тым, што ў большасці выпадкаў ні старое, ні новае найменне (сярод апошніх пераважаюць ідэалагізаваныя абазначэнні накіталт Першамайская, Камунарка, Партызаны, Гвардзейская, Дружнае, Саўгасная ці псеўдаэстэтычныя назвы тыпу Майскае, Сонечнае, Зялёны Лог, Лужайкі, Клёны, Вішнявец, Ягадна, Зоранька, Лугавая, Арэніца, Светлая) не могуць лічыцца здавальняючымі. Відавочна, у такіх выпадках трэба ствараць зусім новае, трэцяе, найменне. Матэрыялам для назваў-неалагізмаў могуць паслужыць мікратапанімічныя абазначэнні — назвы азёр, лагчын, лясцоў, балот, узвышшаў і г.д., якіх надзвычай шмат у наваколлях кожнай вёскі. Канкрэтныя прапановы аб новых назвах могуць уносіць самі жыхары адпаведных населеных пунктаў, але ўсё роўна павінны існаваць нейкі цэнтр (напрыклад, тапанімічны савет пры Вярхоўным Савеце) які каардынаваў бы гэту працу. Аўтару гэтых радкоў у апошні час даводзілася чуць наступ-

ныя меркаванні: маўляў, англійчане цалкам нейтральна, спакойна ўспрымаюць такія назвы, як Насці (літаральна «неахайнае», «агіднае», «бруднае»), Бойлз («нарывы»), Фаўл-Хоўл («брыдкі закуток»), таму і беларусам не трэба саромецца ўжываць характэрныя ў гэтым плане найменні. На наш погляд, у Беларусі пэўная «англійская сэнсавая мадэль» у тапаніміцы не прыгодная. І вось чаму. У англійскай нацыянальнай традыцыі такой функцыі географічнага імя, як эстэтычнае, не надаецца істотнага значэння. У нашым, славянскім, бачанні назвы эстэтыка імя адгрывае куды большую ролю. Не выпадкова па аб'ектывных прычынах, а не па «прымусу» адбывалася адараванне з тапанімічнай сістэмы неват такіх назваў, як, напрыклад, някрасаўскія «Горелова, Неелова, Неурожайка тож...», не гаворачы ўжо пра яшчэ больш «неэстэтычныя». Гэтая асаблівасць усходнеславянскай тапаніміі абумовіла фарміраванне і ўсведамленне пазнаваўчай, культурна-гістарычнай функцыі географічных іменаў. Назвы ўспрымаліся не проста як меткі, знакі, з дапамогай якіх можна адрозніць адзін аб'ект ад іншага (функцыя арыентавання пераважае над усімі астатнімі, напрыклад, у той жа англійскай тапанімічнай сістэме), але і як моўныя знакі, якія адлюстроўваюць гісторыю мясцовасці ва ўсіх яе шматвобразных праўленнях. Не выпадкова менавіта ва ўсходнеславянскім фальклоры існуе вялікая колькасць тапанімічных легенд і паданняў, якія апаздваюць пра паходжанне паселішча і яго назвы. У Англіі населеныя пункты амаль не пераймяноўваюцца, а для тэрыторыі Усходняй Славіі перайменаванні — звычайная справа, і не толькі ў савецкі час. Яшчэ ў практыцы расійскіх землемераў у часы Генеральнага межавання Расіі канца XVIII стагоддзя было прынята правіла ліквідаваць «непрыстойныя» назвы. Законам аб межаванні 1767 года прадпісваліся рознага роду географічныя аб'екты, якія аказаліся пры межаванні «пад назвамі непрыстойнымі», а асабліва сарамнымі, у межавых кнігах і планах пісаць іншымі «званямі», выключачь пры гэтым з папярэдніх назваў ці прыбаўляць зноў некаторыя літары па прыстойнасці, каб праз то мелі яны (назвы.— А. Р.) ужо не сарамнае гучанне» (гл. Полное собрание законов Российской империи. — Т. XVIII — С.-Птб., 1830, с. 376). Да пачатку XX стагоддзя асноўная колькасць «сарамных» найменняў была ліквідавана. Астатнія скасавалі ўжо ў савецкі час. І сёння нам не варта адраджаць тыя моўныя «помнікі», ад якіх выракліся продкі.

Аляксандр РОГАЛЕЎ.

МЭТА — КААРДЫНАЦЫЯ НАМАГАННЯЎ

У канцы мінулага года ў мінскім ДOME літаратара праходзіла ўстаноўчая канферэнцыя фалькларыстаў. Галоўным яе вынікам стала ўтварэнне Асацыяцыі фалькларыстаў Беларусі (АФБ). 170 дэлегатаў прадстаўлялі фалькларыстаў і дзеячаў культуры рэспублікі. На канферэнцыі быў зацверджаны Статут АФБ, прыняты рэзалюцыі, былі абраны краўнічыя органы і старшыні дзеячаў камісій. Прэзідэнтам асацыяцыі стаў спадар Васіль Ліцвінка, загадчык навукова-даследчай лабараторыі беларускага фальклору і дыялекталогіі. Віцэ-прэзідэнтамі абралі спадар Аляксандра Баршчэўскага, загадчыка кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, вядомага таксама пад літаратурным псеўданімам Алесь Барскі, і спадар Тадэвуша Стружэцкага, начальніка ўпраўлення культуры ўстаноў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Праведзены выбары 30 членаў Рады АФБ. На думку ініцыятараў канферэнцыі, асацыяцыя павінна аб'яднаць носьбітаў, выканаўцаў, інтэрпрэтаў і прыхільнікаў беларускага фальклору для яго адраджэння, развіцця і прапаганды. Мэтай АФБ арганізатары паставілі: стварэнне адзінага цэнтра збірання, выдання і захавання мэтанакіраванай падрыхтоўкі да святкавання беларускіх «народных святаў, радзінаў, вяселляў, арганізацыю мэтавай падрыхтоўкі фалькларыстычных кадраў вышэйшай кваліфікацыі і інш. Планаўца выдаваць часопіс «Фальклор». Варта адзначыць, што ў Мінску ў 1994 годзе пройдзе Міжнародны фестываль фальклору і сяры АФБ маюць намер прыняць самы непасрэдны ўдзел у падрыхтоўцы да яго. Прэзідэнт АФБ у гутарцы з журналістам сказаў: «У фальклоры закладзена нацыянальная самастойнасць і твар нашага народа. Карані беларускай культуры паходзяць з паганства, і беларусы ці не адзіны славянскі народ, які захававу паганскую абрадаваць большасцю святаў, якія, па сутнасці, з'яўляюцца земляробчымі і святкуюцца па сонечнаму календару. Таму трэба весці барацьбу супраць русіфікаваных форм культуры, і гэта тычыцца не толькі фальклору. Варта адзначыць і такі аспект, які пераадоленне нацыянальных межаў паміж прадстаўнікамі розных галін фалькларыстыкі — гэта навукоўцы і практыкі, славістыкі, музыкантаў і інш. Трэба пераадолець уніфікацыю фальклору. Ды і ў галіне народнай адукацыі назіраецца аб'якавае стаўленне да вывучэння беларускай нацыянальнай культуры. І хоць многія цяжкасці няпроста пераадолець, на гэты час складалася спрыяльнае становішча. Яго трэба выкарыстоўваць з мэтай уплыву на дзяржаўную сістэму ў галіне фальклору.

Андрэй ВАШКЕВІЧ.

СПОРТ

ПА СВЕЖЫХ СЛЯДАХ АЛІМПІАДЫ

Высокая арганізацыя, шчодрасць народных талентаў, гасціннасць гаспадароў і ўпартая барацьба за ўзнагароды — усё нібы злілося ў адзін клубок на Алімпіядзе ў Альбервілі. І толькі адно засмуціла нас: упершыню за ўсю гісторыю ўдзелу спартсменаў былога Саюза і пры адкрыцці, і пры закрыцці Гульняў на стадыёне не лунаў наш флаг, не гучаў наш гімн у гонар пераможцаў. А ў іх у камандзе зборнай СНД за якую выступалі і прадстаўнікі Рэспублікі Беларусь, было нямала. Дзевяць залатых, шэсць сярэбраных і восем бронзавых медалёў

заваявала яна ў Альбервілі. Гэта другі вынік — наперадзе каманда Германіі: 26 узнагарод. Але не трэба забываць, як цяжка было нашым спартсменам весці падрыхтоўку да Алімпіяды. Не хопала сродкаў на трэніроўкі, паездкі на міжнародныя перадалімпійскія спаборніцтвы. Мільёны тэлегледачоў бачылі, што на спартыўных формах спартсменаў СНД стаялі надпісы: СССР. Ізноў жа не хопіла грошай на экіпіроўку каманды. Гэтыя «дробязі» не прайшлі, вядома, міма публікацый замежных і нашых журналістаў аб Алімпіядзе. Але

больш за ўсё матэрыялаў яны прысвяцілі пераможцам Гульняў. У зборнай СНД назвалі гераіняй Альбервіля лыжніцу Любоў Ягору. Тры вышэйшыя ўзнагароды ўнесла яна ў скарбонку нашай зборнай. Наогул лыжніцы СНД выступілі лепш за ўсе каманды на Алімпіядзе, чаго не скажаш пра мужчынаў: ні аднаго медалю. Такого яшчэ не было за ўсю гісторыю Гульняў. На жаль, засталіся без медалёў і канькабежцы. А тут мы вельмі спадзяваліся на мінчаніна Ігара Жалязоўскага. Сваю няўдачу шматразова чэмпіён свету апраўдвае

неспрыяльнымі ўмовамі трэніровак (тыя ж грошы, калі не ўдалася паехаць на перадалімпійскія спаборніцтвы і г. д.). Магчыма крышачку «перамудрылі» і трэнеры. Ведалі, што Ігар добра б'яжыць 1 000 метраў, а яго заявілі перад гэтай дыстанцыяй і на 500. і 1 500 метраў. Ну а калі гаварыць пра іншых прадстаўнікоў нашай рэспублікі, то назавём перамогі фігурысткі Наталлі Мішукічэнак, хакеіста Мікалая Баршчэўскага ў складзе зборнай сенсацыйнае выступленне біятланіста Яўгена Рэдзькіна, якога трэнеры ўзялі ў Альбервіль літаральна ў апошні час. Ды і то, «каб набраўся малады спартсмен вопыту». А ён выйграў «золата» на дыстанцыі 20 кіламетраў.

Якія думкі выклікае яна? Розныя. Радуе, што спартсмены Рэспублікі Беларусь праз два гады на Гульнях у Нарвегіі будуць выступаць асобнай камандай. Добра ведаем: не ва ўсіх відах алімпійскіх стартаў чакаюць іх перамогі. Нас у гэтым пераканалі прайшоўшыя старты ў Альбервілі. Так, магчыма за два гады знойдуцца дватры такія самародкі, як Яўген Рэдзькін. Вельмі магчыма. Практыка ж паказвае, што за такі кароткі тэрмін падрыхтаваць чэмпіёнаў ва ўсіх відах спорту немагчыма. А скласці канкурэнцыю і Швецыі, і Канадзе, і Фінляндыі, і іншым «зімнім» краінам мы павінны. Сам такі факт, што праз два гады ў Нарвегіі будзе лунаць нацыянальны флаг Рэспублікі Беларусь, усяляе ў нас асаблівы гонар.

Алімпіяда закончылася.

Купіў у нас СВ-радыё (это первые буквы английских слов Citizen Band — «Гражданская полоса»), вы сможете вести личные переговоры на расстоянии нескольких десятков километров, вызвать службы скорой помощи, пожарной охраны, милиции (полиции). Это самое надежное средство связи в сельской местности, не имеющей телефонной связи. Предприятие «Президент» готово также оказать услуги в установке и обслуживании СВ. За справками просим обращаться по адресу: Czestochova, ul. 16 Stycznia 24/32, tel./fax 651-982. Ckr. poszt. 687.

Болеслав ВЛОДАРЧИК из Польши разыскивает бывшего офицера «Армии Крайовой» **Ксаверия БЛАСЯКА** (псевдоним Альберт), предположительно проживающего в г. Минске. Адрес Б. Влодарчика из Ченстохова находится в редакции «Голасу Радзімы» (тел. 33-02-80).

ВАС шукаюць **СВАЯКІ**
і чакаюць

ЦВІЛЕВІЧ Станіслаў Станіслававіч шукае Алену **БАГДОНАС** і яе дзяцей, сястру **Марыю** і брата **Івана БАГДОНАСАУ**. Іхні дзед **ТАТУР** Іосіф Антонавіч выехаў у ЗША з Капыльскага раёна Мінскай вобласці яшчэ перад Кастрычніцкай рэвалюцыяй. Жыў у горадзе **Таліда**. Усіх, хто што-небудзь ведае пра сям'ю **БАГДОНАСАУ**, просім звяртацца па адрасу: Рэспубліка Беларусь, 220092, г. Мінск, вул. Адоеўскага, д. 52, кв. 44. **ЦВІЛЕВІЧУ** Станіслаў Станіслававічу.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

БУЛЬБЯНА-ПРАСЯНАЯ ЗАПЯКАНКА

Звараную бульбу працерці, дадавіць невялікую колькасць прасяной кашы, масла, сырое яйка, соль, дробна нарэзаную і падсмажаную да светла-залацістага колеру рэпчатую цыбулю і старанна перамяшаць. Бульбяную масу выкладзі на разгэтую патэльню, папярэдне змазаную тлушчам, разраўняць, зверху змазаць смятанай ці топленым маслам і запячы ў духоўцы.

8—10 штук бульбін, 1—1,5 шклянкі прасяной кашы, 2—3 яйкі, 2—3 сталовыя лыжкі сметаны, 50 грамаў тлушчу, 1—2 сталовыя лыжкі масла, 3 цыбуліны, соль.

СМАЖАНКА РЫБНАЯ З БУЛЬБАЙ (у гаршчочку)

Кубікі філе акуня нарэзаць, запаніраваць у муцэ і абсмажыць. Адварыць папярэдне замочаныя суханыя грыбы, дробна нарэзаць і абсмажыць з цыбуляй. Адабраную бульбу нарэзаць кубікамі і злёгка абсмажыць. У гаршчочак пакласці слямі бульбу, рыбу, грыбы, цыбулю, а зверху зноў бульбу. Паліць смятанай і рыбным булёнам, пасаліць па густу і тушыць да гатоўнасці. Пры падачы на стол пасыпаць дробна пасечанай зялёнай пэтрушкай.

8 штук бульбін, 300 грамаў філе акуня, 2 цыбуліны, 2 сталовыя лыжкі масла, 30 грамаў суханых грыбоў, 4 сталовыя лыжкі сметаны, 2 сталовыя лыжкі муні, пэтрушка, соль.

Дзівакі ці мудрацы! — пакуль дзесяці ўхутаных у цёплае адзенне мінчан вырашаюць гэта пытанне, аматары зімнага плавання смела прымаюць сцюдзеныя ванны на Камсамольскім возеры, каб адчуць радасць купання ў ледзяной вадзе. А яшчэ больш людзей збіраецца на Мінскім моры. З самай раніцы месца на лёдзе аблюбавалі аматары-рыбаловы. І, як бачым, вяртаюцца дамоў не з пустымі рукамі. **НА ЗДЫМКАХ:** «хрышчэніне» ў ледзяной купелі; рыбацкае шчасце. **Фота А. ВАЛЯНЦІНАВА.**

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з сучайчынікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Галета адрукаваная ў друкарні «Беларускі Дом друку» Індэкс 63854. Заказ № 445.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12